

Divorced womens' hopelessness and social support

Boşanmış kadınların umutsuzluk düzeyleri ve sosyal destek alma durumları

Nilüfer Özabacı¹
Özge Gamsız²
Büşra Şeyma Biçen³
Ahmet Altınok⁴
Asiye Dursun⁵
Çiğdem Sandıkçı⁶
Tuğçe Altunbaş⁷
Yasemin Ağcagil⁸

Abstract

This study was carried out for emotional, social and economic problems of divorced women. This study examines the social support and hopelessness level among divorced and married women. The population of this research were selected from 430 divorced and married women who live in Turkey. The datas of study were collected with different scales. A questionnaire containing demographic characteristics of women (Personal Information Form), Perception of Social Support Scale (Zimmet and et al. 1988) and Hopelessness Scale (Beck, 1980) was used in study. The t-test and Pearson correlation coefficient techniques was used for analysis.

Özet

Bu çalışma, boşanma sonrası sorunlar ile baş etmede zorlanan kadınların duygusal, sosyal ve ekonomik açılardan sorun yaşadıkları düşünüülerek, boşanmış kadınların boşanmamış kadınlara göre sosyal destek ve umutsuzluk açısından yaşayabilecekleri durumları araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye'nin çeşitli illerinde ikamet eden boşanmış ve boşanmamış olmak üzere toplam 430 kadın oluşturmaktadır. Veriler araştırmanın amacına uygun olarak, araştırmacılar tarafından Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Zimmet ve ark.1988) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (Beck, 1980) ile toplanmıştır. Verilerin analizi için t- testi ve

¹ Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Meşelik/ Eskişehir, nozabaci@ogu.edu.tr

² Psk., Eskişehir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, Odunpazarı/Eskişehir, ozgegamsiz89@hotmail.com

³ Psk. Danş., Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Beşevler/Ankara, busra_seyma_bicen@hotmail.com

⁴ Psk. Danş., Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü Tepebaşı/Eskişehir, ahmetaltinok@anadolu.edu.tr

⁵ Psk. Danş., Ş. J. A. Zeki Burak OKAY AİHL, Yıldırım /Bursa, asiyedursun26@hotmail.com

⁶ Psk. Danş., Güner Şenpamukçu Ortaokulu, M.Kemalpaşa/Bursa, cigdem_sandikci2616@hotmail.com

⁷ Psk. Danş., Hürriyet ve Ticaret Odası İlkokulu Osmangazi/Bursa, tugce_altunbas@hotmail.com

⁸ Psk., Eskişehir Özel Odunpazarı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Odunpazarı/Eskişehir, yaseminagcagil@msn.com

Keywords: Divorce; Women; Social Support; Hopelessness

Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniği kullanılmıştır.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

Anahtar Kelimeler: Boşanma; Kadın; Sosyal Destek; Umutsuzluk

Giriş

Toplumun yapı taşlarından biri olan aile, evlilik kurumu aracılığıyla kurulmaktadır. Bilindiği gibi aile toplumun çekirdeği olup, her toplum kendini oluşturan aile temeline dayanır. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur. Aileye sağlam bir düzen vermek aynı zamanda toplumu düzenlemek demektir (Ağdemir, 1991). Bir başka tanıma göre aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler vb.lerinin arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük bütündür (Ağdemir, 1991).

Ailenin hukuki temeller ile bir araya gelmesini sağlayan evlilik kurumu, çeşitli nedenlerle sürdürülememesi nedeniyle, yine hukuki temellerle aile birliğinin bitirilmesi diğer bir deyişle boşanma ile sona erdirilmektedir. Boşanma, aile ile ilgili hüznü bir durum olduğu kadar toplumsal bir olgu olarak da olumsuz bir durumdur. Boşanma hukuksal, sosyolojik ve psikolojik açıdan etkilenen kapsamlı bir süreçtir. Boşanma psikolojik açıdan değerlendirildiğinde, aile birliğinin bozulması, ailenin bölünmesine ya da bütününe bozulmasına yol açan, aile üyelerini ve hatta yakın çevreyi sarsan bir olgudur (Demirkan ve ark., 2009). Boşanma eşleri sosyo-ekonomik yönden sarsarak psikososyal açıdan da örselemektedir. Ayrıca boşanmanın insan hayatında bir stres kaynağı olduğu söylenebilir (Demirkan ve ark., 2009).

Aile yapısının, özellikle de evlilik ilişkilerinin belirgin biçimde değişmesi günümüzün başlıca sorunlarından (Süleymanov, 2009). Ülkemizde boşanma hala ciddi bir sorun olma veya oluşturma seviyesine gelmemiştir. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren gözlenen artış, boşanmanın ülkemiz için de bir sosyal sorun potansiyeli taşımaya başladığını göstermektedir. Son yıllarda yaşanan boşanma oranlarındaki artış ve boşanmaya yönelik algısal farklılaşmalar boşanmanın sosyal bir sorun olmaya başladığına işaret etmektedir (ASAGEM, 2006). Ülkemizde boşanma oranları, 1996'da % 0,47; 2003'te % 1,28 iken; kabaca boşanma hızı 2011 yılında % 0,162 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2013).

Sonuçları ve etkileri toplumdan topluma, zamandan zamana ve kişiden kişiye değişiklik gösteren boşanma, aile ve evlilik kadar eski olmasına rağmen, günümüzde artan bir eğilim göstermesi onun güncel sosyal problemler içerisinde değerlendirilmesine sebep olmaktadır (Şentürk, 2008). Daha önceki toplumsal aşamalarda sapma, ayıp ve bir anlamda suç olarak değerlendirilmesine bağlı olarak az gözlemlenen boşanma, günümüzde bir çok toplumdaki evli eşlerin çok sık yaşadıkları bir olgu olarak belirmektedir (Şentürk, 2008). Yine benzer şekilde eşler arası sorunların yanında, hızlı

toplumsal ve yapısal değişimlerin aileye yansması ile bazı durumlarda eşler arasında aşılması güç sorunlar oluşmakta ve söz konusu sorunların aile içinde çözülmemesi ve evliliği kurtarmaya yönelik çabaların yetersiz kalması ile evlilik boşanma ile sonuçlanmakta ve aile bireyleri yeni sorunlarla baş başa kalmaktadır (Demirkan ve ark., 2009).

Türkiye’de boşanma olgusunun nedenlerine dair ülke genelinde kapsayıcı araştırmalar bulunmamaktadır. Demirkan ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülen boşanma nedenleri araştırmasında öncelikle boşanma nedenleri arasında oldukça yüksek bir düzeyde (yaklaşık %90) olmasıyla dikkat çeken "Şiddetli geçimsizlik" faktörü altında yatan asıl nedenler ve evlilikteki sağlıklı ilişkilerin kökeni araştırılmış olup, evliliğin daha kuruluş aşamasında etkili olan, evlenecek kişilerin evliliği onaylamaları, bireylerin ailelerinde boşanma olaylarının yaşanması, evlenen çiftlerin ailelerinin birbirleriyle uyumlu ilişkiler kuramaması, evlilik öncesinde eşte fark edilen olumsuz özelliklerin değişeceğine ilişkin beklentiye girilmesi ve evlilik ilişkilerinde çiftlerin ailelerinin baskıya varan müdahalelerinin olduğu saptanmıştır. Evliliklerinde kuruluş aşamasında herhangi bir sorunla karşılaşmayan bireyleri boşanmaya götüren faktörler arasında ise; eşler arası iletişimsizlik ve bundan kaynaklanan sorunlar, ekonomik sorunlar ile eşlerin birbiriyle farklı karakter özellikleri taşıması gibi özelliklerin yer aldığı ve bunların boşanmada etkili olduğu tespit edilmiştir (Demirkan ve ark., 2009).

Boşanmanın bireylere verdiği zararlar maddi ve manevi olmak üzere iki grupta incelenebilir (Arıkan, 1996). Ekonomik sıkıntı, ev bulma sıkıntısı, nafakayla ilgili sıkıntı maddi sorunlara; ruhsal sıkıntı, çocuklara özlem duyma gibi sorunlar ise manevi sorun boyutunu oluşturmaktadır (Arıkan, 1996). Yapılan araştırmalar intihar ve toplumsal soyutlanma riskinin boşanmış kadınlarda evli kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Arıkan, 1996). Yine maddi açıdan da boşanmış kadınların yoksulluk sınırlarına geldiğini ve ekonomik bunalıma girdiğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Arıkan, 1996). Ailelerden gelen sosyal desteğin yetersiz kalması veya boşandıktan sonra hiç desteğin alınamaması sorun alanlarından birisidir (Arıkan, 1996).

Boşanma her iki eş ve çocuklar için yalnızlık, hastalık, stres, depresyon hatta ölüm riski taşımaktadır (Şentürk, 2008). Jones ve arkadaşlarının (1995) çalışmasında belirtildiği üzere boşanan eşler ve anne babası boşanan çocuklar, ekonomik, psikolojik ve sosyal desteklerini kaybederek, kendilerini sonu belirsiz büyük bir boşluk içinde hissetmekte ve bunun sonucu olarak da her türlü olumsuz duygu ve düşünce içine girerek yaşamlarını tehdit edebilmektedir (Akt. Şentürk, 2008). Ayrıca boşanan eşler mutlu bir evlilik sınavında başarısız olmuş olmanın psikolojisini yaşamakta; hem erkek hem de kadın boşandıktan sonraki ekonomik, sosyal ve duygusal yaşamına zor uyum sağlamaktadır (Şentürk, 2008). Ancak bu noktada kadın daha dezavantajlı konumdadır. Diğer bir deyişle kadın hem ekonomik açıdan mücadele etmeye hem de toplumsal açıdan çevrenin olumsuz

tutum ve davranışlarıyla mücadele etmeye çalışmaktadır (Şentürk, 2008). Yapılan araştırmalara göre erkekler ekonomik açıdan daha bağımsız olduklarından ve genellikle çocukların bakımlarını üzerlerine alamadıklarından kısa sürede boşanmanın olumsuz etkilerinden kurtulur (Kır ve Bülbül, 2012). Kadın her bakımı üstüne aldığı için birçok yönden baskı altına girmiş olur (Kır ve Bülbül, 2012).

Sosyal destek evliliklerde eşlerin karşılaştıkları problem durumlarında eşlerin zorluklarla başa çıkma becerilerini arttırmada önemli etkiye sahiptir (Carlson ve Perrew, 1999). Cobb (1976) sosyal desteği, “kişinin sevildiğine, değer verildiğine, önemsendiğine ve karşılıklı yükümlülüklerin olduğu bir sosyal ağın üyesi olduğuna inanmasını sağlayan bilgi” olarak tanımlamaktadır (Akt. Pakdemir, 2011). Yapılan birçok araştırma, daha çok bilişsel, duygusal ve davranışsal zorlukların ortaya çıkmasında rol oynayan risk etmenlerine odaklanmaktadır. Bu araştırmaların yanında, son yıllarda stresli ve zorlayıcı yaşam koşulları karşısında uyum sağlamayı kolaylaştıran koruyucu etmenler üzerinde de durulmaya başlanmıştır. Rak ve Patterson' a (1996) göre uyum sağlamayı artıran birçok etmenin, sosyal destek ile yakından bağlantılı olduğu bilinmektedir (Akt. Pakdemir, 2011). Farklı yaşantılar içinde bulunan birey eş, arkadaş ve ailesi tarafından sevilir, değerli bulunuyor, onlardan gerektiğinde yardım görüyorsa, kendini o denli mutlu ve güvende hissetmektedir (Özdemir, 2013). Yine yapılan araştırmalar sosyal desteğe sahip olmanın bireyi, sevilen bir kişinin kaybı ya da boşanma gibi çevresel stresörlere karşı tampon görevi üstlenerek korumakta olduğunu belirtmektedir (Annak, 2005). Bunun tersine, sosyal ilişkiler yetersiz ya da bozuk olduğunda, ruhsal bir hastalık geçirme riskini artıran anksiyete ve değersizlik duyguları sık yaşanmaktadır (Eliüşük, 2008).

Evlilik, sosyal destek kaynaklarından en güçlü olanlardan biri olarak tercih edilmektedir. Sosyal ağın büyük bir kısmını aile ve akrabalar oluşturmaktadır. Bu durum toplumumuzda ruhsal ya da fiziksel kriz dönemlerinde, en fazla desteğin yakın aile üyeleri tarafından sağlandığını göstermektedir (Eliüşük, 2008). Boşanma süreci ise bu güçlü sosyal eş desteğinin kaybı anlamına gelmekte ve bu olumsuz sürece uyum sağlamak bireyler açısından zorlaşabilmektedir. Oysa bireyin yaşamını sürdürürken yanında olmasını istediği bir kişinin varlığı bireyi geleceğe karşı daha umutla bakmasına sebep olabilmektedir (Akmanış, 2010). Diğer bir deyişle umutsuzluk sosyal destek ile ilişkilidir.

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğünde umut, bireyde ummaktan doğan güven duygusu olarak ifade edilmektedir. Umutsuzluk ise bu güven duygusundan yoksun olma durumudur (Taner, 2008). Seligman'ın öğrenilmiş çaresizlik kuramından dayandırılarak daha karmaşık bir yapı olan umutsuzluk kavramı geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre umutsuzluk duygusu yaşanmadan önce, bireylerde olumsuz bilişsel bir tavır meydana getirecektir. Buna bağlı olarak umutsuz birey hayatının

kötü gittiğini ve hiçbir zaman iyi bir şey yaşamayacağına inancı geliştirecektir (Akt. Özben ve Argun, 2003). Buna göre umutsuz birey hayatının kötü gittiğini ve hiçbir zaman iyi bir şey yaşamayacağına inanır (Dilbaz ve Seber, 1993).

Umut, insanoğlunun doğasında bulunan en değerli kaynaktır ve insanın yoksunluk, yetersizlik, sıkıntı, yalnızlık ve acı çekme gibi zor ve stresli durumlarla başa çıkmasını sağlamaktadır (Bınar, 2011). Olumsuz yaşam olayları ve sosyal destek azlığı ise umutsuzluğa yol açmaktadır (Tan, Okanlı, Karabulutlu ve Erdem, 2005). Sosyal destek, umutsuzluğu olumlu olarak etkileyen faktörlerin en önemlilerinden birisidir (Kocaman, 2008). Yine literatürde yer alan Gölalınış' ın (2005) çalışmasında çevreden sosyal destek alan kişilerin sosyal desteğı yeterli olmayan kişilere göre daha güçlü fiziksel ve ruhsal sağlığa sahip olduğu belirtilmektedir. Dahası kişilerin yaşadıkları güç durumlarda yalnız olmadıklarını bilmeleri, ister uzman, ister akraba ya da yakınlarından olsun birilerinden yardım alacaklarını bilmeleri, hem kişilere güvenmelerine, hem de geleceğe yönelik beklentilerinin artarak umut düzeyinin yükselmesine yardımcı olmaktadır (Gölalınış, 2005).

Tüm bunlardan anlaşılacağı gibi ülkemizde boşanmış kadının duygusal, bilişsel, sosyal ve ekonomik açıdan daha çok sorun yaşadığı düşünülmektedir. Dahası boşanmış kadınların çevresinde aile, arkadaş veya başka bir sosyal destek kaynağının olmaması kadınların daha fazla umutsuzluk yaşamasına yol açabilmektedir. Bu çalışmada boşanmış kadınların boşanmamış kadınlara göre sosyal destek ve umutsuzluk yaşayabilecekleri durumların araştırılması amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıtlar aranmaktadır.

Ülkemizde boşanmış kadınların duygusal, sosyal ve ekonomik açılardan daha çok sorun yaşadıkları düşünülerek, boşanmış kadınların boşanmamış kadınlara göre sosyal destek ve umutsuzluk açısından yaşayabilecekleri durumların araştırılması amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıtlar aranmaktadır.

- 1.Araştırmaya katılan boşanmış ve boşanmamış kadınların demografik özellikleri nelerdir?
- 2.Boşanmış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri ile demografik özellikleri arasında ilişki bulunmakta mıdır?
- 3.Boşanmış ve boşanmamış kadınların sosyal destek düzeyleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4.Boşanmış ve boşanmamış kadınların umutsuzluk düzeyleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 5.Boşanmış ve boşanmamış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

6.Boşanmış ve boşanmamış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasında ilişki bulunmakta mıdır?

7. Boşanmış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri ile boşanma sebepleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmakta mıdır?

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Boşanmış ve boşanmamış kadınların sosyal destek algıları ve umutsuzluk düzeyleri ile boşanmış kadınların boşanma sebepleri, gibi çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada tespit edilen hipotezlerin sınanması amacıyla veriler SPSS paket programına girilmiş, uygulanan veri toplama araçlarından elde edilen veriler istatistiksel analize tabi tutulmuş, yapılan araştırmada betimsel araştırma modeli ile t-testi ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu temsil edebileceği düşünülen çeşitli illerde ikamet eden, boşanma ile ilgili uyum sürecinin devam ettiği düşünülen seçkisiz yöntemle belirlenen evli ve boşanmış olmak üzere toplam 430 kadın ($n=430$) oluşturmaktadır. Örneklem %58.1 i evli, %40.9 u boşanmış kadınlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler araştırmanın amacına uygun olarak, araştırmacılar tarafından katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği yüz yüze ve internet ortamında uygulanarak toplanmıştır. Ölçekler, sıra etkisini kontrol etmek amacı ile başta bilgi formu sabit kalmak üzere değişik sıralarda dizilerek bir batarya haline getirilmiştir. Araştırmaya katılan kişilere araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgi verilmiş ve gönüllülük ilkesi temel alınarak veri toplama araçları uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanması 15-20 dk arasında sürmüştür.

Verilerin Analizi

Katılımcılar tarafından eksiksiz yanıtladığı belirlenen ölçme araçları verileri SPSS paket programına girilerek ve alt amaçlar doğrultusunda analizleri yapılmıştır. Gruplar arası farklılıklar iki bağımsız değişken için t testi ile ölçülmüştür. İki sürekli değişken arasındaki ilişki ise Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniğiyle ölçülmüştür. Ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken analizlerde hata $p<.05$ ve $p<.01$ olarak alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Evli ve boşanmış kadınlar için yaş, evlilik süresi, eğitim durumu ve sadece boşanmış kadınlara yönelik boşanma sebepleri sorulmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Multidimensional Scale of Perceived Social Support-MSPSS, ÇBASDÖ). Ölçek 1988'de Zimmet ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş ve bireylerin algıladıkları sosyal destek unsurlarını belirlemeye yönelik olup Türkiye'de 1995 yılında Eker ve Arkar tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Toplam 12 maddeden oluşan ölçek “kesinlikle hayır” ile “kesinlikle evet” arasında değişen 7 dereceli (1-7 puan) Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin aile, arkadaş, özel kişi desteğini belirlemek üzere dört maddeden oluşan üç alt ölçeği vardır. Alt ölçeklerden alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 28'dir. Ölçeğin tamamından elde edilecek en düşük puan 12, en yüksek puan 84'tür. Elde edilen puanın yüksek olması, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu gösterir.

Ölçeğin Cronbach alpha katsayısı .80 ile .95 arasında belirlenmiştir. Ölçeğin orijinal geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .88$ (özel insan alt ölçeği için .91, Aile alt ölçeği için .87, Arkadaş alt ölçeği için .85), test tekrar test güvenirliği .75 olarak bulunmuştur (Zimet ve ark., 1988). Ölçek Türkçeye Eker ve arkadaşları (1995; 2001) tarafından uyarlanmış, iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .89$ (Özel bir insan alt ölçeği için .92, Aile alt ölçeği için .85, Arkadaş alt ölçeği için .88) olarak bulunmuştur.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (The Hopelessness Scale, BUÖ): Beck ve arkadaşları tarafından bireylerin geleceğine ilişkin karamsarlık derecelerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. BUÖ 20 maddeden oluşan, 0-1 arasında puanlanan bir ölçektir. Alınan puanlar yüksek olduğunda bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğu varsayılır. BUÖ'nün yanıtlanmasında bireyden kendisine uygun gelen ifadeler için “evet”, kendisine uygun olmayan ifadeler için “hayır” şıkkının işaretlenmesi beklenmektedir. “Gelecek ile duygular”, “güdü kaybı” ve “geleceğe ilişkin belirtiler” olmak üzere 3 faktör içeren bu ölçek 11 doğru ve 9 yanlış anahtar cevabı olan 20 maddeden oluşmaktadır. Yapılan bu çalışmada ters puanlamanın yapılmaması nedeniyle bireylerin aldıkları puanlar yükseldikçe umut düzeyleri yükselmektedir. Beck ve Steer (1988) denekleri yanıtlarına göre 4 grup içinde sınıflandırmıştır ve 0 ile 3 arasında umutsuzluğun tamamen olmadığını, 4 ile 8 arası hafif umutsuzluk olduğunu, 9 ile 14 arası orta derecede umutsuzluk olduğunu, 15 ile 20 arası ileri derecede umutsuzluk olduğunu belirtmişlerdir.

Beck umutsuzluk ölçeği ilk olarak Beck ve arkadaşları (1974) tarafından uygulanmış ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı $\alpha = .93$, madde toplam puan korelasyonlarının .39 ile .76 arasında değiştiği bulunmuştur (Ehtiyar ve Üngüren, 2008).

Ülkemizde ölçeğin Türkçe çevirisi Seber (1993) tarafından yapılmış, geçerlik ve güvenirlik çalışması ise Seber (1993) ve Durak (1994) tarafından gerçekleştirilmiştir. Durak (1994) ölçek üzerinde çalışmış; ölçeğin geçerliliğine, güvenirliğine ve faktör yapısına ilişkin daha ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Durak (1994) ölçeğin geçerliliğini ve güvenirliğini belirlemeye yönelik yaptığı çalışmasında alpha güvenirlik katsayısını $\alpha=.85$; Seber ve ark. (1993) ise yaptıkları umutsuzluk ölçeğinin güvenirlik çalışmasında Cronbach alfa katsayısı $\alpha=.86$ bulmuşlardır (Ehtiyar ve Üngüren, 2008).

Bulgular

Çalışmada elde edilen bulgulara yönelik ilk olarak evli ve boşanmış kadınların demografik bilgilerine ilişkin betimsel istatistik bilgilerine yer verilmiştir. Bu çalışma kadınlara yönelik yapılan bir çalışma olması sebebiyle örneklemin tümünü kadınlar oluşturmaktadır.

Çalışmaya katılan 430 kadının yaş dağılımı çeşitlilik taşımakta, 18 yaşından küçük yaş grubunda 5 kişi (%1.2), 18-25 yaş grubunda 35 kişi (%8.1), 26-35 yaş grubunda 159 kişi (%37), 36-45 yaş grubunda 138 kişi (33.1) ve 45 üzeri yaş grubunda 93 kişi (%21.6) yer almaktadır.

Katılımcıların medeni durumuna ilişkin verilere baktığımızda örnekleme 250 kişinin (% 58.1) evli, 176 kişinin boşanmış (% 40.9) ve 4 kişinin (% .9) diğer kategorisinde yer aldığı görülmüştür.

Örneklemin yaş, medeni durum, evlilik süresi, eğitim durumu ilişkin sosyodemografik özellikleri Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1
Araştırmaya Katılan Boşanmış ve Boşanmamış Kadınların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

		n	%
Cinsiyet	Kadın	430	100.0
	18'den az	5	1.2
	18-25	35	8.1
Yaş	26-35	159	37.0
	36-45	138	32.1
	45 - +	93	21.6
	Evli	250	58.1
Medeni Durum	Boşanmış	176	40.9
	Diğer	4	.9
	1 yıldan az	24	5.6
Evlilik Süresi	1-5 yıl	109	25.3
	6-10 yıl	77	17.9
	10 yıldan fazla	220	51.2
	Okur Yazar	6	1.4
Eğitim Durumu	İlkokul	86	20.0
	Ortaokul	39	9.1
	Lise	103	24.0
	Üniversite	172	40.0
	Yüksek Lisans	22	5.1
	Doktora	2	.5

Çalışmaya katılan boşanmış kadınların boşanma sebeplerine ilişkin verilere bakıldığında 176 boşanmış kadından 31 kadın boşanma sebeplerini işaretlememiş ve bu sebeple 145 boşanmış kadın arasında değerlendirme yapılmıştır. 145 veri içerisinde % 82.9' unun boşanma sebeplerini işaretlediği, %17.1 'inin ise boşanma sebeplerini boş bıraktığı tespit edilmiştir. Boşanma sebeplerine cevap veren kadınların % 37.1' i en yüksek boşanma sebebi olarak şiddetli geçimsizlik ifadesini işaretlemiştir. Boşanma sebepleri içerisinde yer alan uyumsuzluk faktörü % 32.6 ile ikinci sırada yer almıştır. Çalışmada yer alan boşanmış kadınların % 22.9' i şiddet nedeniyle eşinden ayrıldığını ifade etmiştir. Kadınların boşanma sebeplerine ilişkin betimsel analiz bilgileri Tablo 2' verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Boşanmış Kadınların Boşanma Sebeplerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

		n	%
Boşanma Sebebi: Evi Terk	Hayır	124	70.9
	Evet	21	12.0
Boşanma Sebebi: Şiddet	Hayır	105	60.0
	Evet	40	22.9
Boşanma Sebebi: Aldatma	Hayır	108	61.7
	Evet	37	21.1
Boşanma Sebebi: Akıl Hastalığı	Hayır	142	81.1
	Evet	3	1.7
Boşanma Sebebi: Şiddetli Geçimsizlik	Hayır	80	45.7
	Evet	65	37.1
Boşanma Sebebi: Ekonomik Sıkıntılar	Hayır	108	61.7
	Evet	37	21.1
Boşanma Sebebi: Aileler-Akrabalar	Hayır	109	62.3
	Evet	36	20.6
Boşanma Sebebi: Uyumsuzluk	Hayır	88	50.3
	Evet	57	32.6
Boşanma Sebebi: Otorite	Hayır	135	77.1
	Evet	10	5.7
Boşanma Sebebi: Alkol-Uyuşturucu	Hayır	109	62.3
	Evet	36	20.6
Boşanma Sebebi: Zararlı Alışkanlıklar	Hayır	127	72.6
	Evet	18	10.3
Boşanma Sebebi: Diğer	Hayır	127	72.6
	Evet	18	10.3

Kadınların eğitim seviyesine göre (Lise altı ve lise üstü) Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile, arkadaş ve özel bir insan alt ölçek puanları ile Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecek ile ilgili duygular, motivasyon kaybı ve gelecek beklentisi alt ölçek puanlarına göre

farklılık gösterip göstermediğini test etmek için bağımsız gruplar için t- testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizlerin sonuçları Tablo 3' te verilmiştir.

Tablo 3

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nin Alt Ölçekleri ve Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlar ile Kadınların Eğitim Seviyesi Arasındaki Bağımsız Gruplar için t-Testi Sonuçları

	Eğitim Seviyesi	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Gelecekle İlgili Duygu	Lise Altı	56	6,43	1,50	2,799	.006
	Lise ve Üstü	120	5,83	1,22		
Motivasyon Kaybı	Lise Altı	55	12,44	2,13	-3,553	.000
	Lise ve Üstü	119	13,50	1,67		
Gelecek Beklentisi	Lise Altı	56	7,82	1,25	-1,713	.089
	Lise ve Üstü	119	8,13	1,07		
	Lise Altı	56	19,8571	7,76807		
Aile	Lise ve Üstü	120	20,225	6,94693	-0,315	.753
	Lise Altı	56	16,8571	8,41088		
Arkadaş	Lise ve Üstü	120	20,1917	6,60951	-2,851	.005
	Lise Altı	56	15,6071	9,18		
Özel Bir İnsan	Lise ve Üstü	120	17,3	8,79	-1,17	.242

Yapılan analiz sonuçlarına göre Beck Umutsuzluk Ölçeğinin gelecekle ilgili duygu alt ölçek puanları ($t = 2,79$, $p < .05$) lise altı ve lise üstü değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre eğitim düzeyi lise altı olanların gelecekle ilgili duygu alt ölçek puanları ($X = 6,43$; $Ss = 1,50$), eğitim seviyesi lise ve üstü olanlardan ($X = 5,83$; $Ss = 1,22$) daha yüksektir. Motivasyon kaybı alt ölçek puanlarına bakıldığında ($t = -3,55$, $p < .001$) lise altı ve lise üstü değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre eğitim düzeyi lise ve üstü olanların motivasyon kaybı alt ölçek puanları ($X = 13,50$ $Ss = 1,67$), eğitim seviyesi lise ve altı olanlardan ($X = 12,44$; $Ss = 2,13$) daha yüksektir.

Çok boyutlu sosyal destek ölçeğinin arkadaş alt ölçek puanları ($t = -2,85$, $p < .05$) lise altı ve lise üstü değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi lise ve üstü olanların arkadaş alt ölçek puanları ($X = 20,19$; $Ss = 6,61$), eğitim seviyesi lise ve altı olanlardan ($X = 16,86$; $Ss = 8,41$) daha yüksektir.

Kadınların medeni durumlarına göre (evli ve boşanmış) Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile, arkadaş ve özel bir insan alt ölçek puanları ile Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecek ile ilgili duygular, motivasyon kaybı ve gelecek beklentisi alt ölçek puanlarına göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için bağımsız gruplar için t- testi analizi uygulanmıştır. Yapılan analizlerin sonuçları Tablo 4' te verilmiştir.

Tablo 4

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nin Alt Ölçekleri ve Beck Umutsuzluk Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Alınan Puanlar ile Medeni Durum Değişkeni Arasında Bağımsız Gruplar için t-Testi Sonuçları

	Medeni Durum	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>T</i>	<i>p</i>
Gelecekle	Evli	242	5,83	1,22	-1,528	.127
İlgili Duygu	Boşanmış	176	6,02	1,34		
Motivasyon	Evli	243	13,65	2,00	2,539	.011
Kayıbı	Boşanmış	174	13,16	1,89		
Gelecek	Evli	242	8,27	1,65	1,647	.100
Beklentisi	Boşanmış	175	8,03	1,13		
Aile	Evli	249	24,34	5,29	6,99	.000
	Boşanmış	176	20,11	7,20		
	Evli	249	21,96	5,90	4,392	.000
Arkadaş	Boşanmış	176	19,13	7,37		
Özel Bir İnsan	Evli	250	24,01	5,91	10,08	.000
	Boşanmış	176	16,76	8,93		

Yapılan analiz sonuçlarına göre Beck Umutsuzluk Ölçeğinin motivasyon kaybı alt ölçek puanlarının ($t = 2,54$, $p < .05$) medeni durum değişkenine göre (evli ve boşanmış) anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Buna göre evli olan kadınların motivasyon kaybı alt ölçek puanları ($X = 13,65$; $Ss = 2,00$), boşanmış olanlar kadınlardan ($X = 13,16$; $Ss = 1,89$) daha yüksektir.

Çok boyutlu sosyal destek ölçeğinin tüm alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Çok boyutlu sosyal destek ölçeğinin aile alt ölçek puanları ($t = 6,99$, $p < .001$) medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre evli olanların aile alt ölçek puanları ($X = 24,34$; $Ss = 5,29$), boşanmış olanların alt ölçek puanlarından ($X = 20,11$; $Ss = 7,20$) daha yüksektir.

Çok boyutlu sosyal destek ölçeğinin arkadaş alt ölçek puanları ($t = 4,39$, $p < .001$) medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre evli olanların arkadaş alt ölçek puanları ($X = 21,96$; $Ss = 5,90$), boşanmış olanlardan ($X = 19,13$; $Ss = 7,37$) daha yüksektir.

Çok boyutlu sosyal destek ölçeğinin özel bir insan alt ölçek puanları ($t = 10,08$, $p < .001$) medeni durum değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre evli olanların arkadaş alt ölçek puanları ($X = 24,01$; $Ss = 5,91$), boşanmış olanlardan ($X = 16,76$; $Ss = 8,93$) daha yüksektir. Sonuç olarak evli kadınların boşanmış kadınlara göre aile, arkadaş ve özel bir insan boyutlarında daha çok sosyal destek gördüğü sonucu çıkarılabilir.

Evli ve boşanmış kadınların çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ile umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmış ve katılımcıların çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki Tablo 5' te verilmiştir.

Tablo 5

Boşanmış ve Boşanmamış Kadınların Çok Boyutlu Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Alt Ölçek Puanları ile Umutsuzluk Düzeyleri Alt Ölçek Puanları Arasındaki İlişki

	Aile	Arkadaş	Özel Bir İnsan	Gelecekle İlgili Duygular	Motivasyon Kaybı	Gelecek Beklentisi
Aile	-	.446**	.345**	-.296**	.224**	.267**
Arkadaş	.423**	-	.266**	-.216**	.212**	.164*
Özel Bir İnsan	.686**	.467**	-	-.287**	.195*	.194*
Gelecekle İlgili Duygular	-.235**	-.204**	-.189**	-	-.587**	-.400**
Motivasyon Kaybı	.041	.089	.180**	-.268**	-	.497**
Gelecek Beklentisi	-.01	.073	.075	-.166*	.244**	-

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$ Tablonun üst yarısında, boşanmış kadınlar örneklemindeki, alt yarısında da evli kadınlar örneklemindeki korelasyonlar yer almaktadır.

Tablo 5 incelendiğinde, boşanmış ve evli kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile alt boyutu ile ÇBASDÖ arkadaş alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = .45$, $p < .01$; $r = .42$, $p < .01$). Araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların aile sosyal desteği ile arkadaş sosyal desteği arasındaki ilişki doğru orantılı olarak değişmektedir. Diğer bir deyişle aile sosyal desteği arttıkça, arkadaş sosyal desteği de artmaktadır.

Boşanmış ve evli kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile alt boyutu ile ÇBASDÖ özel bir insan alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = .34$, $p < .01$; $r = .68$, $p < .01$). Araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların aile sosyal desteği ile özel bir insan sosyal desteği arasındaki ilişki doğru orantılı olarak değişmektedir. Diğer bir deyişle aile sosyal desteği arttıkça, özel bir insan sosyal desteği de artmaktadır.

Boşanmış ve evli kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) arkadaş alt boyutu ile ÇBASDÖ özel bir insan alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = .27$, $p < .01$; $r = .47$, $p < .01$). Araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların arkadaş sosyal desteği ile özel bir insan sosyal desteği arasındaki ilişki doğru orantılı olarak değişmektedir. Diğer bir deyişle arkadaş sosyal desteği arttıkça, özel bir insan sosyal desteği de artmaktadır.

Boşanmış kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecekle ilgili duygular alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla

$r = -.29, p < .01$; $r = -.22, p < .01$; $r = -.29, p < .01$). Yine evli kadınların ÇBASDÖ aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile BUÖ gelecekle ilgili duygular alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (sırasıyla $r = -.23, p < .01$; $r = -.20, p < .01$; $r = -.19, p < .01$).

Boşanmış kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) motivasyon kaybı alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = .22, p < .01$; $r = .21, p < .01$; $r = .19, p < .05$). Evli kadınların ÇBASDÖ aile ve arkadaş alt boyutları ile BUÖ motivasyon kaybı alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Evli kadınların ÇBASDÖ özel bir insan alt boyutu ile BUÖ motivasyon kaybı alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .18, p < .01$).

Boşanmış kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecek beklentisi alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = .27, p < .01$; $r = .16, p < .05$; $r = .19, p < .05$). Ancak evli kadınların ÇBASDÖ aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile BUÖ gelecek beklentisi alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Boşanmış ve evli kadınların Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecekle ilgili duygular alt ölçek puanları ile motivasyon kaybı alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = -.59, p < .01$; $r = -.27, p < .01$).

Boşanmış ve evli kadınların Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecekle ilgili duygular alt ölçek puanları ile gelecek beklentisi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = -.40, p < .01$; $r = -.17, p < .05$).

Boşanmış ve evli kadınların Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) motivasyon kaybı alt ölçek puanları ile gelecek beklentisi alt ölçek puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla $r = .49, p < .01$; $r = .25, p < .05$).

Yapılan analizler ile kişisel bilgi formunda belirlenerek boşanmış kadınlara yönelik sorulan evi terk, şiddet, aldatma, akıl hastalığı, şiddetli geçimsizlik, ekonomik sıkıntılar, aileler-akrabalar, uyumsuzluk, otorite, alkol- uyuşturucu, zararlı alışkanlıklar gibi boşanma sebeplerinin Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Boşanma sebepleri ile BUÖ alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için yapılan bağımsız gruplar için t-testi analizine göre boşanma sebeplerinden evi terk, aldatma, akıl hastalığı, ekonomik sıkıntılar, uyumsuzluk, otorite, zararlı alışkanlıklar ile BUÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Boşanmış olan kadınların boşanma sebeplerinden alkol-uyuşturucu boyutuna göre BUÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test etmek için bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6

Alkol-Uyuşturucu Nedeniyle Boşanma Durumuna Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)' nin Alt Ölçekleri Arasındaki t-Testi Sonuçları

Boşanma Nedeni Alkol-Uyuşturucu		<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Gelecekle İlgili Duygu	Yok	110	5,91	1,22	-2,083	.039
	Var	36	6,44	1,65		
Motivasyon Kaybı	Yok	109	13,23	1,76	0,966	.336
	Var	36	12,89	2,04		
Gelecek Beklentisi	Yok	109	8,04	1,10	0,911	.364
	Var	36	7,83	1,32		

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BOÖ)' nin gelecekle ilgili duygu alt ölçek puanı ($t = -2,08$, $p < .05$) alkol-uyuşturucu nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre alkol-uyuşturucu sebebiyle boşananların gelecekle ilgili duygu alt ölçek puanı puanları ($X = 6,44$; $Ss = 1,65$), boşanma sebebi alkol-uyuşturucu olmayanlardan ($X = 5,91$; $Ss = 1,22$) daha yüksektir.

Tablo 7

Şiddetli Geçimsizlik Nedeniyle Boşanma Durumuna Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)' nin Alt Ölçekleri Arasındaki t-Testi Sonuçları

Boşanma Nedeni Şiddetli Geçimsizlik		<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Gelecekle İlgili Duygu	Yok	80	5,93	1,29	-1,142	.255
	Var	66	6,18	1,42		
Motivasyon Kaybı	Yok	80	13,39	1,84	1,782	.077
	Var	65	12,85	1,80		
Gelecek Beklentisi	Yok	80	8,20	1,17	2,505	.013
	Var	65	7,72	1,10		

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BOÖ)' nin gelecek beklentisi alt ölçek puanı ($t = 2,50$, $p < .05$) şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanmayanların gelecek beklentisi alt ölçek puanı puanları ($X = 8,20$; $Ss = 1,17$), boşanma sebebi şiddetli geçimsizlik olan kadınlardan ($X = 7,72$; $Ss = 1,10$) daha yüksektir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BOÖ)' nin gelecekle ilgili duygu ve motivasyon kaybı alt boyutlarının şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Boşanmış olan kadınların şiddet nedeniyle boşanması boyutuna göre BUÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test etmek için bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 8' da verilmiştir.

Tablo 8

Şiddet Nedeniyle Boşanma Durumuna Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)' nin Alt Ölçekleri Arasındaki t-Testi Sonuçları

	Boşanma Nedeni Şiddet	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Gelecekle İlgili Duygu	Yok	106	5,88	1,25	-2,418	.017
	Var	40	6,48	1,54		
Motivasyon Kaybı	Yok	105	13,35	1,75	2,239	.027
	Var	40	12,60	1,96		
Gelecek Beklentisi	Yok	105	7,99	1,15	0,072	.943
	Var	40	7,98	1,21		

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BOÖ)' nin gelecekle ilgili duygu alt ölçek puanı ($t = -2,42$, $p < .05$) şiddet nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddet sebebiyle boşananların gelecekle ilgili duygu alt ölçek puanı ($X = 6,48$; $Ss = 1,54$), boşanma sebebi şiddet olmayan kadınlardan ($X = 5,88$; $Ss = 1,25$) daha yüksektir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BOÖ)' nin motivasyon kaybı alt ölçek puanı ($t = 2,24$, $p < .05$) şiddet nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddet sebebiyle boşanmayanların motivasyon kaybı alt ölçek puanı ($X = 13,35$; $Ss = 1,75$), boşanma sebebi şiddet olan kadınlardan ($X = 12,60$; $Ss = 1,96$) daha yüksektir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BOÖ)' nin gelecek beklentisi alt boyutunun şiddet nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Yapılan analizler ile boşanma nedenleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Boşanma sebepleri ile ÇBASDÖ alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için yapılan bağımsız gruplar için t-testi analizine göre boşanma nedenlerinden evi terk, aldatma, akıl hastalığı, ekonomik sıkıntılar, aileler-akrabalar, uyumsuzluk, otorite, zararlı alışkanlıklar ile ÇBASDÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Boşanmış olan kadınların alkol-uyuşturucu nedeniyle boşanması boyutuna göre ÇBASDÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test etmek için bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 9' da verilmiştir.

Tablo 9

Alkol-Uyuşturucu Nedeniyle Boşanma Durumuna Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)' nin Alt Ölçekleri Arasındaki t-Testi Sonuçları

	Boşanma Nedeni Alkol-Uyuşturucu	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Aile	Yok	110	20,37	7,01	2,348	.020
	Var	36	17,17	7,42		
Arkadaş	Yok	110	20,00	6,78	2,957	.004
	Var	36	16,06	7,44		
Özel Bir İnsan	Yok	110	16,95	8,68	2,08	.040
	Var	36	13,50	8,51		

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)' nin aile alt ölçek puanı ($t = 2,35$, $p < .05$) alkol-uyuşturucu nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre alkol-uyuşturucu sebebiyle boşananların aile alt ölçek puanı ($X = 20,37$; $Ss = 7,01$), alkol-uyuşturucu sebebiyle boşanmayan kadınlardan ($X = 17,17$; $Ss = 7,42$) daha yüksektir.

ÇBASDÖ' nin arkadaş alt ölçek puanı ($t = 2,96$, $p < .01$) alkol-uyuşturucu nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre alkol-uyuşturucu sebebiyle boşananların arkadaş alt ölçek puanı ($X = 20,00$; $Ss = 6,78$), alkol-uyuşturucu sebebiyle boşanmayan kadınlardan ($X = 16,06$; $Ss = 7,44$) daha yüksektir.

ÇBASDÖ' nin özel bir insan alt ölçek puanı ($t = 2,08$, $p < .05$) alkol-uyuşturucu nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre alkol-uyuşturucu sebebiyle boşananların özel bir insan alt ölçek puanı ($X = 16,95$; $Ss = 8,68$), alkol-uyuşturucu sebebiyle boşanmayan kadınlardan ($X = 13,50$; $Ss = 8,51$) daha yüksektir.

Boşanmış olan kadınların şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanması boyutuna göre ÇBASDÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test etmek için bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 10' de verilmiştir.

Tablo 10

Şiddetli Geçimsizlik Nedeniyle Boşanma Durumuna Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)' nin Alt Ölçekleri Arasındaki t-Testi Sonuçları

	Boşanma Nedeni Şiddetli Geçimsizlik	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Aile	Yok	80	20,63	7,16	1,939	.054
	Var	66	18,32	7,15		
Arkadaş	Yok	80	20,35	6,51	2,513	.013
	Var	66	17,42	7,55		
Özel Bir İnsan	Yok	80	17,58	8,34	2,28	.024
	Var	66	14,30	8,94		

ÇBASDÖ' nin arkadaş alt ölçek puanı ($t = 2,51$, $p < .05$) şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanmayanların arkadaş alt ölçek puanı ($X = 20,35$; $Ss = 6,51$), şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanan kadınlardan ($X = 17,42$; $Ss = 7,55$) daha yüksektir.

ÇBASDÖ' nin özel bir insan alt ölçek puanı ($t = 2,28$, $p < .05$) şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddetli geçimsizlik sebebiyle boşanmayanların arkadaş alt ölçek puanı ($X = 17,58$; $Ss = 8,34$), şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanan kadınlardan ($X = 14,30$; $Ss = 8,94$) daha yüksektir.

ÇBASDÖ' nin aile alt ölçek puanı şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Boşanmış olan kadınların şiddet nedeniyle boşanması boyutuna göre ÇBASDÖ alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test etmek için bağımsız gruplar için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları Tablo 11' de verilmiştir.

Tablo 11

Şiddet Nedeniyle Boşanma Durumuna Göre Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)' nin Alt Ölçekleri Arasındaki t-Testi Sonuçları

	Boşanma Nedeni Şiddet	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Aile	Yok	106	20,64	6,87	2,961	.004
	Var	40	16,78	7,47		
Arkadaş	Yok	106	20,22	6,74	3,399	.001
	Var	40	15,88	7,26		
Özel Bir İnsan	Yok	106	17,02	8,70	2,10	.037
	Var	40	13,65	8,45		

ÇBASDÖ' nin aile alt ölçek puanı ($t = 2,96$, $p < .01$) şiddet nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddet sebebiyle boşanmayanların aile alt ölçek puanı ($X = 20,64$; $Ss = 6,87$), şiddet sebebiyle boşanan kadınlardan ($X = 16,78$; $Ss = 7,47$) daha yüksektir.

ÇBASDÖ' nin arkadaş alt ölçek puanı ($t = 3,39$, $p < .01$) şiddet nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddet sebebiyle boşanmayanların arkadaş alt ölçek puanı ($X = 20,22$; $Ss = 6,74$), şiddet sebebiyle boşanan kadınlardan ($X = 15,88$; $Ss = 7,26$) daha yüksektir.

ÇBASDÖ' nin özel bir insan alt ölçek puanı ($t = 2,10$, $p < .05$) şiddet nedeniyle boşanma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre şiddet sebebiyle boşanmayanların arkadaş alt ölçek puanı ($X = 17,02$; $Ss = 8,70$), şiddet sebebiyle boşanan kadınlardan ($X = 13,65$; $Ss = 8,45$) daha yüksektir.

Tartışma

Bu araştırma, evli ve boşanmış kadınların sosyo-demografik özellikleri ile sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi bulmak; boşanmış kadınların boşanma sebeplerine göre sosyal destek ve umutsuzluk düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada evli ve boşanmış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki, sosyo-demografik özelliklerinden medeni durum ve eğitim seviyesi değişkenleri ile boşanma sebepleri göz önüne alınarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Bu bölümde 430 katılımcıdan elde edilen verilerle yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular, ilgili alan yazın ışığında tartışılmıştır. Ayrıca araştırmanın genel sonuçları, önemi, sınırlılıkları ve gelecek araştırmalar için öneriler de bu bölümde sunulmuştur.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre boşanmış kadınlar arasında % 37.1' inin şiddetli geçimsizlik, %32.6' sının uyumsuzluk ve %22. 9' unun şiddet faktörü nedeniyle boşandığı bulunmuştur. Literatürde boşanma sebepleri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde benzer bulgulara rastlanmıştır. Demirci, Günaydın, Doğan ve Aynacı' nın (2005) çalışmasında boşanma kararının en sık nedeninin % 49 ile fıkren ve ruhen uyumsuzluk, şiddetli geçimsizlik olduğunu ve bunu % 14.5' inin eşini aldatma ve aile içi şiddet nedenlerinin izlediği belirtilmiştir. Yine Demirkan ve arkadaşları (2009) tarafından yürütülen boşanma nedenleri araştırmasında öncelikle boşanma nedenleri arasında oldukça yüksek bir düzeyde yaklaşık % 90 olmasıyla dikkat çeken şiddetli geçimsizlik faktörü yer almıştır. İşsever ve Dişçi' nin (2000) çalışmasında da boşanma nedenleri içerisinde ilk sırayı şiddetli geçimsizlik, ikinci sırayı ise istatistiklere pek yansımayan bir neden olan alkol kötüye kullanımının aldığı bulunmuştur.

Evli ve boşanmış kadınların umutsuzluk alt ölçek boyutlarından gelecekle ilgili duygu ve motivasyon kaybı alt ölçek puanlarına bakıldığında lise altı ve lise üstü değişkenine göre anlamlı bir

farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre eğitim düzeyi lise ve üstü olanların motivasyon kaybı alt ölçek puanları eğitim seviyesi lise ve altı olanlardan daha yüksek; eğitim seviyesi lise ve altı olanların gelecekle ilgili duygu boyutu puanları lise ve üstü olanlara göre daha yüksektir. Eğitim düzeyi yükseldikçe kişinin hayatındaki fırsatları artmasına rağmen, beklentileri daha yüksek olduğu için motivasyon kaybı eğitim durumu yüksek kişilerde daha az olabilir. Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça kişiler, gelecek gibi büyük bir bilinmezlik karşısında daha gerçekçi olmaya çalışırken, eğitim düzeyi düşük bireyler daha çok istek ve temennilerini yanıtlara yansıtımlı olabilirler (Eş, 2013). Eş'in (2003) zihinsel engelli bireye sahip annelerin çocuklarını kabullenişleri ile umutsuzluk düzeylerinin incelediği araştırmasında ise bu bulgunun tersi sonuç gösterilmiştir. Gelecek ile ilgili duygular ve beklentiler alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuş, farkın nereden kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan analizlerde lise ve üstü öğrenime sahip anneler lehine gerçekleşmiştir.

Evli ve boşanmış kadınların algılanan sosyal destek alt ölçek boyutlarından arkadaş alt ölçek puanlarına bakıldığında lise altı ve lise üstü değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre lise ve üstü eğitim düzeyine sahip kadınlar, lise ve altı eğitim seviyesine sahip kadınlara göre arkadaş sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akmanış'ın (2010) otistik çocuk anneleri ile yaptığı çalışmasına göre katılımcıların eğitim durumu ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anlamlı farklılığın üniversite mezunu anneler ile okuryazar olan anneler arasında olduğu bulunmuş, farkın kaynağının üniversite mezunu annelerin lehine olduğu bulunmuştur. Şahin' in (2007) araştırmasın bireylerin eğitim düzeyleri ile ÇBASDÖ puanları incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenlerde aile desteği, ortaokul mezunlarında arkadaş desteği, üniversite/yüksekokul mezunlarında özel birinin desteği ve algılanan sosyal destek düzeyinin daha yüksek olduğu, aradaki farkın ise istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe, aileler arası yaşam tarzı farklılığı görülme oranı artmakta ve buna bağlı bireylerin sosyal destek düzeyleri değişkenlik gösterebilmektedir.

Araştırmada Beck Umutsuzluk Ölçeğinin motivasyon kaybı alt ölçek puanları ile medeni durum değişkenine göre (evli ve boşanmış) anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuş, diğer alt ölçek boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre evli olan kadınların motivasyon kaybı alt ölçek puanları boşanmış olanlardan daha yüksektir. Akmanış'ın (2010) otistik çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğe göre umutsuzluk düzeylerini incelediği araştırmasında, farklı medeni durum değişkenine bakıldığında boşanmış annelerin gelecekle ilgili duygu ve beklenti, motivasyon kaybı boyutlarında umutsuzluk düzeylerinin evli annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şahin' in (2007) çalışmasında bireylerin medeni durumlarına göre Beck Umutsuzluk Ölçeği puanları karşılaştırıldığında, istatistiksel olarak anlamlı olmamasına karşın,

evlilerde umutsuzluk düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Evlilerin sorumluluklarının ve geleceğe yönelik kaygılarının daha fazla olması sebebiyle umutsuzluk düzeylerinin yüksek olabileceği düşünülebilir. Literatürdeki bu bulgular ışında farklı sonuçlara ulaşılması, kötü bir evlilik geçiren kadınların bu evliliği bitirmeleri sonucunda yeni bir yaşama karşı olumlu duygular geliştirerek motivasyon kaybının azaldığı düşünülebilir.

Çok boyutlu sosyal destek ölçeğinin tüm alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna göre evli olanların aile, arkadaş, özel bir insan alt ölçeği puanları boşanmış olanlardan daha yüksektir. Sonuç olarak evli kadınların boşanmış kadınlara göre aile, arkadaş ve özel bir insan boyutlarında daha çok sosyal destek gördüğü sonucu çıkarılabilir. Akmanış'ın (2010) evli ve boşanmış otistik çocuk annelerinin algıladıkları sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmasında annelerin algıladıkları sosyal destek ve alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu farklılığın sebebi Akmanış'ın (2010) çalışmasında yer alan kadınların otistik çocuklarının olması ve bu sebeple kadınların algıladıkları sosyal destek düzeylerinin düşük olması olabilir. Evli kadınların boşanmış kadınlara göre daha çok sosyal destek gördüğü bulgusunu destekleyen Albal'ın (2009) depresyonla başa çıkmada öz yeterlik ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında medeni durum ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup, evli olan hastaların algıladıkları sosyal destek düzeyi evli olmayan hastalara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, ailenin yanı sıra eşlerin de önemli bir destek kaynağı olduğunu bize düşündürmüştür.

Boşanmış ve evli kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile alt boyutu ile ÇBASDÖ arkadaş alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aile sosyal desteği arttıkça, arkadaş sosyal desteği de artmaktadır. Araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların aile sosyal desteği ile özel bir insan sosyal desteği arasındaki ilişki ise doğru orantılı olarak değişmekte, aile sosyal desteği arttıkça, özel bir insan sosyal desteği de artmaktadır. Son olarak araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların arkadaş sosyal desteği arttıkça, özel bir insan sosyal desteği de artmaktadır. Bu durumda Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin alt boyutları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir. Tan ve ark. ın (2005) çalışmasında aile desteğinin psikolojik iyilik hali ve yaşam süresi üzerine pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır.

Boşanmış kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) gelecekle ilgili duygular alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yine evli kadınların ÇBASDÖ aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu ile BUÖ gelecekle ilgili duygular alt boyutu arasında negatif

yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatüre bakıldığında bu bulguyu destekler niteliktedir. Akmanış'ın (2010) otistik çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğe göre umutsuzluk düzeylerini incelediği araştırmasında, katılımcıların algıladığı sosyal desteğin umutsuzluk düzeyi ile negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların algıladığı aile desteği ile umutsuzluk düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre boşanmış kadınların daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Yine 'Tansı' nın (2009) araştırmasında umutsuzluk ve algılanan sosyal destek puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Hastaların aldıkları sosyal destek arttıkça umutsuzluklarının azaldığı ve umut düzeyinin arttığı bulunmuştur. Tan ve ark.ın (2005) çalışmasında ise umutsuzluk ve algılanan sosyal destek puanı ilişkisi incelendiğinde, alt boyutlarda motivasyon puanı ile sosyal destek özel bir kişi arasındaki hariç tüm puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Boşanma; kadınlar için ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik açıdan çok boyutlu zorlu bir süreçtir. Ancak her ne kadar literatürde boşanma nedenlerine ilişkin bir çok yazın bulunsu da, boşanma sonucunda kadının psikolojik sağlığının nasıl olduğu ve yaşadığı ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların nasıl üstesinden geldiğine ilişkin çalışmalar oldukça sınırlıdır. Literatürde boşanmış kadınlara yönelik depresyon, intihar ve yalnızlık düzeylerine ilişkin yazınlara rastlanmasına rağmen evli ve boşanmış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği, boşanmış kadınların sosyal destek ve umutsuzluk düzeylerinin nasıl ve ne yönde değiştiğine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmanın diğer araştırmalar için bir temel oluşturduğu düşünülebilir.

Boşanma toplumumuz için kanayan bir yara olma özelliği taşımaktadır. Giderek artan oranlara gelen boşanma olgusunun daha sık çalışılması ve araştırma sayısının artması önem taşımaktadır. Bu çalışmada kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik anlamda boşanma sürecinden daha çok etkilendiği düşüncesiyle sadece kadınlar yer almıştır, bu durum araştırmanın bir sınırlılığı olarak düşünülebilir. Bundan sonra yapılacak araştırmaların boşanma sürecinden etkilenen diğer bireyler olan erkeklere ve çocuklara yönelik yapılması önerilmektedir.

Boşanmanın toplumsal açıdan zor kabul edilen bir olgu olduğu yapılan araştırmada bir kez daha tespit edilmiştir. Araştırma nicel bir araştırma modeline sahip olup, boşanmış kadınların toplumda kendini boşanmış bir kadın olarak açığa çıkarmak istememesi nedeniyle yeteri kadar boşanmış kadına güçlükle ulaşılmıştır. Bu sebeple bundan sonraki araştırmaların nitel araştırma şeklinde yapılması önerilmektedir. Araştırmaların nitel modele uygun olarak yapılması boşanma olgusu ile ilgili daha fazla bilgi toplama konusunda yarar sağlayacaktır.

Yapılan araştırmada boşanmış kadınlar için sosyal desteğin koruyucu bir kalkan olduğu görülmüş, sosyal desteğin yetersizliği sebebiyle kadınların umutsuzluk yaşamasının mümkün olduğu bulunmuştur. Bu sebeple boşanmış kadınların profesyonel bir yardım alabilecekleri merkezler ile ilgili çalışmaların artırılması ve konu ile ilgili nitel veri toplanmasının ön plana çıktığı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim. *Aile ve Toplum Bilim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1 (1), 11-13.
- Akmanış, B. (2010). *Otistik çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğe göre umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Albal, E. (2009). *Depresyonla başa çıkmada öz yeterlik ve sosyal destek arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Annak, B. B. (2005). *Sosyal destek, sosyal ağ, yaşam kalitesi ve yaşam doyumu: Duygu-durum ve anksiyete bozukluğu tanısı alan kişiler ve düzenli hemodiyaliz tedavisi gören hastalar açısından bir karşılaştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Ankan, Ç. (1996). *Halkın boşanmaya yönelik tutumları araştırması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- ASAGEM. (2006). *Aile yapısı araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Bınar, E. S. (2011). *Sığınma evinde kalan kadınların algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma tarzları ve umut düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Carlson, D., & S.Perrewew, P.L. (1999). The role of social support in the stressor-strain relationship: an examination of work-family conflict. *Journal of Management*, 25, (4) 513-540.
- Demirci, Ş., Günaydın, G., Doğan, H. ve Aynacı, Y. (2005). Konya ilindeki boşanmaların retrospektif değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 19 (1), 22-28.
- Demirkan Yurtkuran, S., Ersöz Günindi, A., Şen Beder, R., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Turğut A.M. ve ark. (2009). *Boşanma Nedenleri Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Dilbaz, N. ve Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı: Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1 (3), 134-138.
- Durak, A. ve Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik çalışması. *Kriz Dergisi*, 2 (2), 311-319.
- Ehtiyar, R. ve Üngüren, E. (2008). Turizm eğitimi alan öğrencilerin umutsuzluk ve kaygı seviyeleri ile eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (4), 159-181.
- Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (34), 45-55.
- Eliüşük, A. (2008). *Şizofreni hastası olan ailelerin algılanan sosyal destek ve umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Eş, A. (2013). *Zihinsel engelli bireye sahip annelerin çocuklarını kabullenişleri ile umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gölmüş Erhan, G. (2005). *Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk, karamsarlık, sosyal destek algılarının ve gelecek puanlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- İşsever, H. ve Dişçi, R. (2000). İstanbul'da 1999 yılında sonuçlanmış boşanma davalarında boşanma nedenlerinin değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 5 (3), 151-6.
- Kır, İ. ve Bülbül, Ö. (2012). İslahiye ilçesinde boşanma olgusu üzerine sosyolojik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 99-122.
- Kocaman, N. (2008). Tıbbi hastalığa psikososyal tepkiler. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 71 (2), 52-58.
- Özben, Ş. ve Argun, Y. (2003). İlköğretim öğretmenlerinin umutsuzluk ve tükenmişlik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ege Eğitim Dergisi*, (3), 36-48.
- Özdemir, İ. (2013). *Aile yanında yaşayan ve ailesinden ayrı yaşayan üniversite öğrencilerinin algılanan sosyal destek, stresle başa çıkma tarzları, kaygı düzeyleri ve psikolojik belirtiler açısından karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pakdemir, M. (2011). *Çatışma yaşayan bölgelerdeki üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeyinin yordanmasında travmatik yaşantılar, sosyal destek ve dünyaya ilişkin varsayımların rolü ve çatışma yaşamayan bölgelerdeki üniversite öğrencileri ile karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. ve Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği: Geçerlilik ve güvenirliliği. *Kriz Dergisi*, 1 (3), 139-142.
- Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5 (17), 7-18.
- Şahin, S. (2007). *Diyaliz tedavisi alan bireylerin umut-umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5 (17), 7-31.
- Tan, M., Okanlı, A., Karabulutlu, E. ve Erdem, N. (2005). Hemodiyaliz hastalarında sosyal destek ve umutsuzluk arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8 (2), 32-39.
- Taner, D. (2008). *Öğretmenlerin umutsuzluk düzeyi ile okul kültürü arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Tansı, T. (2009). *Koroner arter bypass yapılan hastalarda sosyal destek ile umutsuzluk düzeyi ilişkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- TÜİK, (2013). <http://tuikapp.tuik.gov.tr/demografiapp/bosanma.zul>. Ulaşım tarihi: Nisan 2014.

Extended English Abstract

Divorce carries the risk of loneliness, illness, stress, depression and even of death, for both spouses and children. Divorce is a social experience, which deeply effects individuals and especially children, if there are any, and therefore necessitates individuals to make and adapt to some changes in their lives. Considering the negative effects of the divorce on mental health of the individuals and

their children, professional aid has a great importance. Individuals should be made conscious of this subject. Findings of the researchs about divorce situations such as violence, problems with the husband's family, frequent alcohol usage, arguments with the husband's family as precipitant, dismissing after violence and extramarital relationship of the applicant is or the husband have been observed in the divorce process in the history of the applicant women. 3060 divorce suits are within the scope of a research, which aims to evaluate the reasons of divorce in Istanbul. Among 3060 divorce suits, 67.1% of them (2053) were brought to an action by women and 32.9% of them (1007) by men. The reasons to divorce according to how frequently they were seen are: severe incompatibility, heavy alcohol consumption, attempt against life, anil wilful desertion in due respect. a 1.6% of divorced couples (1272) had no child. 40.4% of these couples (12.36) had 5 years of marriage. In case of having a child, the child's guardianship was mostly given to mother due to his/her young age. In 7.6% (2.3.3 > of divorce suits either mother or father was registered to Istanbul as their birthplace, in 28.2% (864) of the suits couples were both registered to Istanbul, anil in 6a.2% (196.3) ot the suits divorced couples were out of Istanbul. Divorced couples and their children have emotional anil economic problems after divorce. They also have problems of social security, unemployment, education and subsistence allowance. Therefore, data evaluation proposed that social support mechanisms of the society must be improved(Dişçi,2000). Kır (2012 conducted to ascertain the year of divorce, the age differences between couples, the children number in the family and the most prominent reason of the divorce. According to the findings of the research, divorce cases occur more often in the first five years of marriage, in the couples with lower age gap, and couples without children. In divorce cases, couples often divorce within arranged agreement by expressing irretrievable breakdown of marriage. Other important reasons for divorce are determined as violence within the family and a couple's insulting the other couple. Another research defined the average divorcing age was 36.64 in males and 33.39 in females. Before the couples got divorced, 45 (22.5%) had been living with their mothers-in-law and fathers-inlaw and 123 (61.5%) in their private homes. We determined that of those married couples, 120 females (60.0%) had already quit home before getting divorced and that, in 60.5% of the cases, it was the female gender who had applied for the court. 61 cases (30.5%) had no children when they got divorced. Only one male (0.5%) and 59 females (29.5%) were exposed to domestic violence, of whom 54 (91.5%) were given violence by their husbands only and 5 (8.5%) by the family members, such as father-in-law, mother-in-law, sister-in-law. The main reason for getting divorced was severe disagreement, both mental and psychological. Ending marriage continues to be a major problem in our country, as in the world. It is concluded that especially in a marriage realized by a go-between, spouses should be allowed to meet so that they know each other closely, which may result in minimized divorcing rate, and that they should be offered psychological advisory services before and during marriage, which may prevent domestic violence (Demirci and et.all.;2005) This study examines the social support and hopelessness level among divorced and married women. This study was carried out for emotional, social and economic problems of divorced women. The population of this research were selected from 430 divorced and married women who live in Turkey. The datas of study were collected with different scales. A questionnaire containing demographic characteristics of women (Personal Information Form), Perception of Social Support Scale (Zimmet and et al. 1988) and Hopelessness Scale (Beck, 1980) was used in study. The t-test and Pearson correlation coefficient techniques was used for analysis. Among divorced women according to the findings in this study 37.1% of the irretrievable breakdown of marriage, 32.6% severe violence and 22.9% of non-compliance was found that the intensity factor due to divorce.